

Літаратурная Беларусь

Выпуск №5 (117)
(травень)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ

Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org

novychas.by

Змест

ІМЭНЫ: літаратурныя даты траўня.....с. 2
ЮБІЛЕІ: згадкі Сяргея ЧЫГРЫНА пра Уладзіслава ПАЎЛЮКОЎСКАГА і Уладзіміра МАРОЗА пра Міколу ЕРМАЛОВІЧА.....с. 3
ЭПІСТАЛЯРЫЙ: лісты Барыса САЧАНКІ да Алесь НАЎРОЦКАГА...с. 4
ФОРУМ: вершы з новай кнігі Уладзіміра НЯКЛЯЕВА «Турэмная бібліятэка».....с. 5
ШКОЛА: «Сапраўдныя колеры» — проза маладыхс. 6–7
ДЗЕЦЯМ: нізка вершаў «У мяне ёсць сябра...»
Усевалада СЦЕБУРАКІ.....с. 8
НАРЫС: Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ пра разведчыцу Таню БАЎЭР.....с. 9
ЛЁСЫ: эсэ Галіны САМОЙЛА пра паэта Васіля ГАДУЛЬКУс. 10
ДРУК: агляд чарговага — 81-га — нумара часопіса «Дзеяслоў»...с. 11
СВЕТ: літаратурныя навіны замежжа.....с. 12

«Пяцісотгоднасць»: юбілей беларускага кнігадруку

...Не трэба быць празорцам, каб ужо і сёння ўгадаць, як адбудзецца святкаванне юбілею беларускай кніжнасці ў 2017 годзе: пройдзе некалькі канферэнцый ва ўніверсітэтах і акадэмічных інстытуцыях, дзе абавязкова і ў чарговы раз задумаюцца, Францішкам ці Георгіем быў Скарына, на старабеларускай ці на царкоўнаславянскай выдаў ён свой пераклад Бібліі; на тэлебачанні пройдзе на гэтую тэму чарговае ток-шоў з удзелам ідэалагічных культуртрэгераў, будзе адзначаны ўсеславянскі характар скарынаўскай дзейнасці; Нацыянальная бібліятэка прэзентуе факсімільнае выданне кнігі Скарыны, прафундаванае банкірамі — няважна, што купіць яго будзе нерэальна; згадаюць разок палачаніна і ў школе на ўроку — але дзеткі разам з бацькамі забудуць адсвяткаваць 6 жніўня 2017 года, бо ў іх будуць больш важныя канікулярныя справы, звязаныя з каляндарна-палявымі работамі.

юбілей беларускага кнігадруку

НАША ПЯЦІСОТ ГОДНАСЦЬ

Менавіта каб свята кніжнасці не было забалбаным і зажаваным, культурніцкія арганізацыі Саюз беларускіх пісьменнікаў і ЗБС «Бацькаўшчына» заснавалі кампанію «Пяцісотгоднасць», афіцыйны пачатак якой быў абвешчаны ў сталічным Палацы мастацтва напярэдадні праваслаўнага Вялікадня, нібы й той, хто быў укрываваны, мусіў разам з беларускай культурай на наступным тыдні ўваскрэснуць. Калідорамі Палаца мастацтваў, быццам у палестынскіх выдмах, гуляў холад, пераадолець які дапамагала музыка. Аляксандр Віслаўскі, колішні ўдзельнік ансамбля «Песняры» і гурта Rouble Zone, сабраў сваіх сяброў па STUDIO NEMAN і вельмі энергічнай праграмай «Маленне за Беларусь» на вершы Рыгора Барадуліна грэў сэрцы і далоні слухачоў. Выступіць на адкрыцці кампаніі сабраліся кіраўнікі творчых і грамадскіх арганізацый, пісьменнікі і перакладчыкі, рэлігійныя дзеячы і кнігазнаўцы. «Было шмат пытанняў: чаму? навошта? — прызнаўся старшыня Саюза беларускіх пісьменнікаў Барыс Сачанка. — Мне згадалася нядаўняе мінулае. У гэта цяжка паверыць, але ў падручніках, па якіх вучыўся я і шмат хто яшчэ, распавядалася падрабязна, хто такі Іван Фёдраў, і амаль нічога не казалася пра Францішка Скарыну. Было шмат старонак прысвечана «Лядоваму пабоішчу» і нават не згадвалася Грунвальдская бітва. Афіцыйна беларускія даты ніяк не адзначаліся, замоўчваліся. Гэтаксама нядаўна было фактычна замоўчанае 600-годдзе

Грунвальда, 500-годдзе Аршанскай бітвы, 200-годдзе з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, юбілеі Танка, Куляшова, ці як ціха сёлета, у год, абвешчаны Годам культуры, прайшлі юбілеі Мележа, Шамякіна, Мулявіна. Гэта і ёсць адказ, чаму Саюз беларускіх пісьменнікаў і ЗБС «Бацькаўшчына» вырашылі звярнуць увагу на гэтую вялікую для ўсёй краіны дату. Мы хацелі, каб гэтае свята беларускай культуры ўвайшло ў кожны дом, каб беларусы ганарыліся тым, што яны былі і ёсць вялікай еўрапейскай нацыяй, якая адной з першых займала друкаваную кнігу, займала пераклад Бібліі на родную мову». Алена Макоўская, кіраўнік Згуртавання беларусаў свету «Бацькаўшчына», распавяла, што «кампанія «Пяцісотгоднасць» — не толькі пра першую кнігу, не толькі пра яе друкара Францішка Скарыну, а пра ўвесь пяцісотгадовы шлях беларускай кнігі і пратых людзей, якія спрычыняліся і спрычыняюцца да гэтага нялёгкага працэсу: гэта і пісьменнікі, і рэдактары, і карэктары, выдаўцы і мастакі, інжынеры і тэхнолагі, якія распрацоўваюць друкарскі рыштунак. Кампанія мае на мэце папулярызацыю беларускай культуры праз уздым цікавасці да беларускай кнігі... Вядома, мы зацікаўленыя, каб грамадскія арганізацыі далучаліся да нашай кампаніі і ўводзілі свае прапановы. Вынік будзе тады, калі мы ўздымем прэстыж беларускай кнігі». Пісьменнік і гісторык Уладзімір Арлоў павярнуў настрой залы ў аптымістычны бок. У святле неабвержных фактаў Уладзімір Аляксеевіч паўгадзі-

ны распавядаў пра свой родны Полацк, гісторыю беларускай кніжнасці і культуру Вялікага Княства. І, вядома, пра залатое XVI стагоддзе. Чаму менавіта Скарына стаў нашым першадрукаром? Тут была глыбокая гістарычная логіка. Так сталася, што ад Полацка пачаўся беларускі нацыянальны космас. Гэта была сталіца нашай першай старажытнай дзяржавы. Гэта быў горад першага асветніка ўсходніх славян Ізяслава, сына Рагнеды, які ўвёў пісьменства і навуку ў абавязковы ўжытак. Гэта быў горад Ефрасінні Полацкай. Гэта быў горад, які ў часы Скарыны сваім багаццем, сваім культурным патэнцыялам пераўзыходзіў Вільню, меў 12 манастыроў, 18 храмаў. Палачанін Мацей Дзясяты — найлепшы каліграф Вялікага Княства — за дзесяць гадоў да выхаду нашай першай друкаванай кнігі скончыў у Полацку тытанічную працу па перапісанні першага ў нашай дзяржаве поўнага збору біблейных кніг. Праца Мацея Дзясята-

Беларусы — адны з першых народаў, якія надрукавалі святое пісьмо на роднай мове, за восем гадоў да англічан

га была аздобленая выдатнымі рэнесанснымі мініяцюрамі. Гэтую працу ведаў і цаніў Францішак Скарына. Але, напэўна, гартуючы старонкі, перапісаных Мацеем Дзясятым, Скарына ўжо бачыў друкаваную беларускую Біблію і марыў пра тое, што справа пашырэння Бібліі будзе працягнутая на новым тэхнічным узроўні. Біблія Скарыны выйшла раней за Біблію Марціна Лютэра, за французскія і англійскія пераклады, польскія і літоўскія, раней на 47 гадоў за першую расійскую друкаваную кнігу

«Апостал». «Беларусы — адны з першых народаў, якія надрукавалі святое пісьмо на роднай мове, за восем гадоў да англічан. Можна ўявіць, кім беларусы былі б цяпер, калі б пераслед і ўціск з боку ўсходняга суседа не прывялі іх да заняпаду», — пісаў на пачатку XX стагоддзя ў сваёй справаздачы агент Брытанскага біблейнага таварыства Ёаізман, пазнаёміўшыся з выданнямі Скарыны ў Вільні...

Пра Біблію і старажытную кніжнасць было ў гэты вечар сказана нямала. Загадчык аддзела старадрукаў і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі, намеснік старшыні Рады ЗБС «Бацькаўшчына» Валер Герасімаў заўважыў, што беларуская зямля мае столькі асветнікаў, што «можна ў кожным беларускім горадзе ўсталёўваць помнікі нашым беларускім кнігам — і Семяновіча, і Скарыны, і Кірылы Тураўскага». Перакладчык Лявон Баршчэўскі апісаў гісторыю біблейных перакладаў, незабыўным голасам зачытаўшы колькі ўрыўкаў са старажытнагрэцкай «Сэптуагінты» з параўнальным аналізам беларускіх перакладаў XX стагоддзя: Янкі Станкевіча, Дзекуць-Малея, экзархатаўскай Біблійнай камісіі. Зрэшты, не толькі XX стагоддзя, але і XXI стагоддзя — бо адным з найважнейшых выступоўцаў на адкрыцці кампаніі «Пяцісотгоднасць» быў пастар і перакладчык Антоній Бокун, які зусім нядаўна лікам 10 000 асобнікаў выдаў новы пераклад Новага Запавету з мовы арыгіналу.

Вечарыня скончылася канцэртам STUDIO NEMAN і Аляксандра Віслаўскага. Але кампанія «Пяцісотгоднасць» толькі пачынаецца. Запланавана шмат мерапрыемстваў для шырокай публікі і сродкаў масавай інфармацыі. Усіх, хто ганарыцца нашай гісторыяй і культурай, Саюз беларускіх пісьменнікаў і «Бацькаўшчына» заклікаюць далучыцца да кампаніі «Пяцісотгоднасць». Вы можаце размясціць банеры, прысвечаныя славуці даце, на сваіх інтэрнэт-рэсурсах; правесці культурна-асветніцкія акцыі; брэндзіраваць сваю прадукцыю.

Нашы героі — друкары, пісьменнікі, мастакі, мецэнаты, перакладчыкі, асветнікі — прадаўжальнікі справы Францішка Скарыны, вартыя таго і чакаюць вашай увагі.

Ціхан Чарнякевіч

Турэмная бібліятэка

3 новай кнігі вершаў

Уладзімір НЯКЛЯЕЎ

Аскар Уайльд

Калі раніцай на ледзяшах,
што навіслі на кратах,
блісне сонца,
якое не грэе,
а халодна спывае па звiах замерзлай
вады
і бяследна знікае,
як знікаюць
хвіліны,
гадзіны,
гады,
гэтак востра тады адчуваеш імгненнасць
жыцця —
і тады ўспамінаецца казка пра Грэя,
пра ягоны партрэт, што старэў,
пакідаючы юнай натуру...

Ні адзінай маршчынкі на шоўкавай скуры,
на белым чале
Дарыяна,
героя рамана,
але
судзяць аўтара, як вычварэнца,
садаміта, і ў Лондане кожны маляр
мастаку — пра мараль,

толькі ледзі Уіндэрмір крыкнула:
«Брава!» —
веер кінучы Лондану ў твар...

А ў турэмным акенцы
ледзяшы. Па замерзлай вадзе
час спывае.
Ідуць
і мінаюць і ганьба, і слава,
але...

Але ледзі Уіндэрмір крыкнула: «Брава!» —
на Страшным судзе.

24.09.2014

Цыцэрон

Калі раптам пачуеш за кратамі
спрэчку варон,
у якой штось даводзіць адна ўсім
астатнім,
а тыя, не хочачы чуць,
на яе налятаюць,
хорам каркаюць,
дружна дзяўбуць,
дык міжволі згадаецца Марк Цыцэрон,
рымскі консул, аратар...

Якія філіпікі ён
прамаўляў! Як за рымскі закон
паўставаў! Як на Форуме зводзіўся ён:
«Vita sine libertate, nihil!
Vivant et republica!» —
але рымская публіка
хорам каркала,
цягнуць консула ў церні,

І Цэзар
пераходзіў ужо Рубікон,

І ўжо бачыў Антоній,
як на срэбры яму падаюць
галаву Цыцэрона
і рукі, якія пісалі прамовы, —

і ўжо ў Рыме голы
днём і ноччу сякуць,
а над Форумам
кружаць вароны...

15.09.2014, Вільня

Якуб Колас

Калі ў небе за кратамі
гэтак нема і пуста, і гола,
глуха так — хоць кладзіся ў куце паміраць,
можа раптам падаць
пералётная птушка свай голас
над турмой, што завецца Пішчалаўскім
замкам,
дзе прагнуўся па звычцы сялянскай на ранку

Алесь Юркойца

настаўнік Міцкевіч Кастусь...

Спіць яшчэ Беларусь.
Невядома: прачнецца — ці не?

Хто яна ў сваім сне?
Папалушка?..
Пералётная птушка,
што голас з нябёс падае?..

Што за люд
тут жыве,
які лёс свой праплакаў,
што за край тут
Якубаў ды Янкаў?..

Родны кут —
хтось надрапаў
у куце
на турэмнай сцяне,
у Пішчалаўскім замку.

16.10.2014

Сакрат

Калі капае ўночы іржавай вадой,
як атрутаю,
з кратаў,
і не ведаеш, што б ты зрабіў,
калі б меў пад рукою атруту,
дык успомніш міжволі Сакрата,
які ведаў,
што нічога не ведае,
і ў вязніцы на снаданне
выпіў цыкуту,
хоць на вечар гатовы пабег быў:
і падрэзаны пумы,
і падкуплена варта —
не кінецца ўслед,
наўздагон...

Ды ўявіў сабе ён,
як Мілет, што паэт,
і Аніт, скурадзёр, і аратар Лікон,
што данос напісалі,
праз які асудзілі Сакрата да страты,
закрычаць: «Вінаваты! Інакш бы не збег...»

У той дзень выпаў снег,
стаўся холад, якога не зналі Афіны
столькі, колькі стаяў Парфенон,

да якога прынеслі Сакрата...

Але не казалі: «Нявінны!» —
ні Мілет, што паэт,
ні Аніт, скурадзёр,
ні аратар Лікон.

25.10.2014

Уільям Шэкспір

Калі ўявіш за вузкім акенцам,
за кратамі
неба
ва ўсю яго зорную шыр
з мірыядамі сонцаў,
пульсараў і квазараў,
чорных загадкавых дзір,
дык найпершы з усіх, каго ўспомніш —
Уільям Шэкспір,
паляўнічы ў сюзор'ях і дзірах,
які на судзе
сем гадоў прабадзяўся немаведама дзе,
і цяпер
на галёрцы ў тэатры пляткараць:
«Арыштант... Браканьер...
Не праром, а кап'ём піша ён свае п'есы!» —
і на сцэну ляціць памідор...

А праз двор —
ціхі хор,
вечаровая мяса ў Саўтваркскай царкве,
дзе Марыя Цюдор
распраўлялася з ерытыкамі,
дзе знайшлі супакой і Джон Флетчар, і
Джон Гауэр,

дзе вякі праплылі над вякамі,
над сусветам,
тэатрам Шэкспіра
ва ўсю яго шыр
з мірыядамі сонцаў,
пульсараў і квазараў,
чорных загадкавых дзір,

дзе бадзяжнік Шэкспір,
арыштант, браканьер,
раптам выбіў з шампанскага корак
на нейкай з прэм'ер
(ці «Макбета», ці «Ліра»),
і корак — да зорак...

25.09.2014

85-годдзе доктара беларускасці

...Былі дэканамі ўніверсітэцкага
філфака, якія свае ўступныя
лекцыі пачыналі з успамінаў
пра аспіранцкае жыццё, падчас
якога прачытваўся поўны збор
твораў Леніна. І быў дэкан, які
свае ўступныя лекцыі пачынаў
з іншага прызнання: у свае
аспіранцкія гады прачытаў збор
старабеларускіх летапісаў.

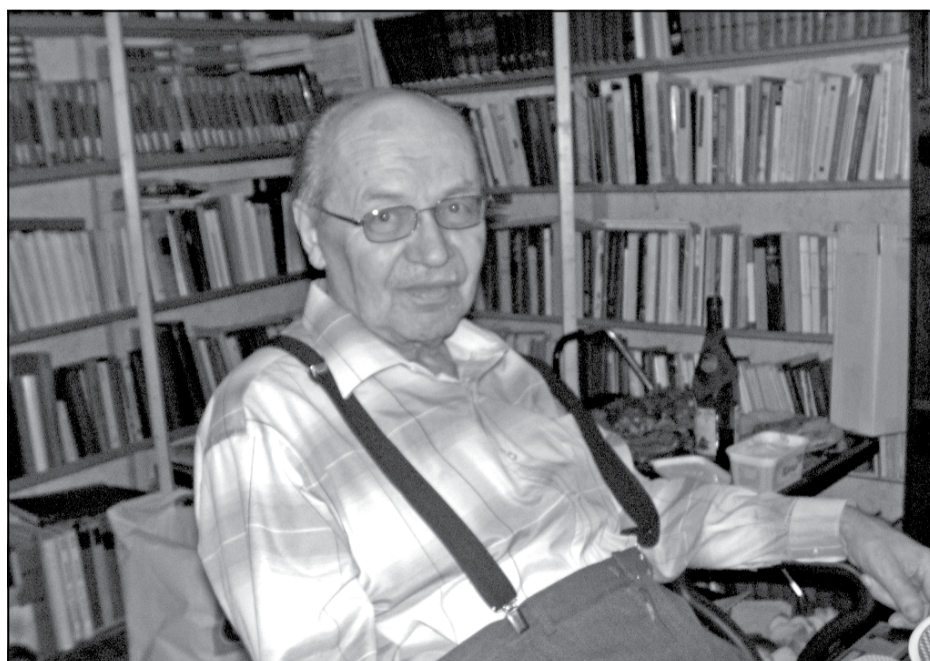
Гэты чалавек — Алесь Антонавіч Лойка — з'явіўся ў наш свет у Слоніме ў першы дзень траўня 1931 года (і завяршыў зямное жыццё там жа 19 лістапада 2008-га). Скончыўшы агульнаадукацыйную польскую школу, вучыўся затым у школе рускай, а на сталічны філфак быў прыняты толькі кандыдатам у студэнты — бо меў сувязі з Саюзам беларускай моладзі...

І стаў кандыдатам у беларускасць, чаму сведчанне — паспяховае вучоба, першыя вершы (апублікаваныя яшчэ ў акупацыйнай «Баранавіцкай газэце» і чытанія са слонімскай сцэны Наталлі Арсенневай). А вось доктар беларускасці нараджаўся ў ім падчас таго аспіранцкага жыцця. Мацнеў — у тысячах лекцый на працягу амаль пяцідзясяцігадовай

філфакаўскай працы. Сталенне выявілася ў амаль тысячы навуковых публікацый, у сямі дзясятках кніг паэзіі і прозы, у даследніцкім летапісе гісторыі беларускай літаратуры — ад старажытнасці да дня сучаснага, у раманах-эсэ пра найвыдатнейшых сыноў нашай зямлі Францыска Скарыну і Янку Купалу. Гэтае сталенне адзначалася званнямі дацэнта (1962) і прафесара (1971), члена-карэспандэнта НАН Беларусі (1989), ступенямі кандыдата (1956) і доктара (1969) філалагічных навук, узнагародамі (орденам Дружбы народаў і медалямі), лаўрэатствам: Дзяржаўнай прэміяй Беларусі (1990) і Прэміяй імя У. Пічэты (2003).

Званне ж доктара беларускасці было і найбольш пашанотнае з усіх пералічаных, і найбольш клопатнае, бо Алесь Лойка, сын таленавітага слонімскага фельчара, нястомна лячыў нашу памяць, нашу волю, наш розум, наш дух. Ягоныя лекі — паэтычныя, песенныя, літаратуразнаўчыя, публіцыстычныя, перакладніцкія, настаўніцкія — уабралі мудрасць, мужнасць і вопыт сотняў людскіх пакаленняў і яшчэ сотням новых пакаленняў будучы мацаваць нацыянальнае здароўе. Як некалі рабілі гэта маладому аспіранту згаданыя напачатку летапісы...

Алесь Пашкевіч

Алесь Лойка, сын таленавітага слонімскага фельчара, нястомна лячыў нашу памяць, нашу волю, наш розум, наш дух. Ягоныя лекі — паэтычныя, песенныя, літаратуразнаўчыя, публіцыстычныя, перакладніцкія, настаўніцкія

У мяне ёсць сябра...

Усевалад СЦЕБУРАКА

Сабачая адзінота

Калі гаспадар выходзіць
нават на пяць хвілін,
сабаку здаецца,
што ён застаецца
ужо назаўсёды адзін!

Ляжаць непатрэбныя цацкі,
салодкая костка ляжыць.
Сабаку тужліва
і жыць немажліва,
і частак марудна бяжыць!

А побач за сценкай
свабода
буяе, віруе, кіпіць!
І добрыя людзі,
і такса, і пудзель...
Вось жыць бы,
здаецца, і жыць!

А кепскія думкі пануюць
псуецца сабачы
настрой —
сядзіць як пабіты
усімі забыты.
І смерці чакае з касой!

Ды раптам пачуюцца крокі,
павернецца вочка замка —
прылашчыць, абдыме,
тугу ў момант здыме
найлепшага сябра рука!

А проста снег ідзе вакол
і проста ранак —
найлепшы час, што існуе для пагулянак.
А проста неруш
і вакол такая ціша,
што чутна, як
халодны снег сабака ліжа.
Няма машын, няма людзей.
Свет белых фарбаў
самотны дворнік
згрэбі ў кут спрабуе марна...
І парк застылы паглядае з-пад навек,
як у ім блукаюць
звер, зіма і чалавек.

У мяне ёсць сябра Пёс —
вушы, лапы, мокры нос.
Ён багата мае справаў —
іх выконвае ўсур'ез.
Хвост трымае напачатку —
трэба разганяць катой.
Задзіраць патрэбна лапу
каля кожнага з платоў,
корпаца — у лужынах,
плаваць у калюжынах.
А яшчэ патрэба ёсць
назбіраць дзядоў у поўсць,
на шматкі парваць паперку
і за ўсё прасіць цукерку!

У сабачкі скачкі ў хаце —
вось і ўсё яго багацце.
А... у коціка глісты.
Хочаш? Будзеш мець і ты!
І лішай ў абодвух ёсць,
і вывальваецца поўсць...
Досыць жыць ім у двары —
іх дахаты забяры.
Й не пытай парады ў таты.
Тата — добры.
Будзе рады!

Ці могуць сабакі любіць?
Сказаць мне напэўна цяжка.

У сабакаў звярыныя продкі,
у сабакаў ваўчыныя ноткі
і свабодны няўрымслівы дух!

Торгаюцца лапкі
у сабачкі ў сне:
разварушыць ложка,
коўдру загарне,
галаву закіне,
скруціць у кольца хвосцік,
выгнецца ў сапраўдны
гімнастычны мосцік.

Ад чаго з жывёлкай робицца такое?
Ад чаго істота ў стане непакою?
Ні таму, што кепска,
ні таму, што мулка,
а таму, што і ў сне
доўжыцца прагулка!

Неяк ранкам маляўнічым
ён узгадаў:
я ж паляўнічы!
Досыць на канапе спаць —
пачынаю паляваць!

Прагуляўся па кватэры,
лапай расчыніў ўсе дзверы,
нос усунуў: гардэроб —
што пагрыз, а што пашкроб.

Са стала сцягнуў сурвэтку,
пажаваў у вазе кветку
і любімай бабці
пакамечыў тапіці.

Не мінуў лядоўню —
вось дзе справаў поўна!

Перцу з паліцы
ухапіў курыцу!
Як з нары за хвост лісу
пацягнуў і кілбасу.

Пасту з'еў у ванне —
вось дык паляванне!

Што скажа дваровы бадзяжка,
якому пад плотам жыць?

Ён скажа:
— Канечне магу!
Я буду карысным дужа,
сагрэю ў любую сцюжу,
ад злодзей у зберагу,
ніколі ад вас не збягу!..

Укладзе галаву на нагу,
прымоўкне і вочы прымружыць —
і ты зразумееш, дужа,
чаго я сказаць не змагу...

Ды лепей зусім не пытаць,
а сесці з кудлатым побач,
на месца зірнуць апоўнач!
і сябрам сабачым стаць!

У нас ёсць праблемы і
розныя справы,
у сабачкаў-коцікаў —
толькі забавы.
Ды ім сапраўды
небагата і трэба:
вялікая міса,
малая патрэба,
кавалак кілбаскі,
скарыначка хлеба...
Хіба яшчэ траўкі
ды крышачку неба?
Хіба галаву на каленкі
накласці —
і трошкі маўклівага, ці-
хага шчасця!

У сабакаў жыццё не кароткае,
яно проста бяжыць шпарчэй!
Без патрэбы ў абутку і портках
па сцяжынах, лагчынах, пагорках
лапы рухаюцца хутчэй!

Не мінаючы гнёзды і норкі,

Малюнкi Веры Сцебурака

Матылёк на золкай далоні

(Да 70-годдзя Васіля Гадулькі)

У Беластоку ў бібліятэцы Беларускага літаратурнага аб'яднання «Белавежа» выйшла кніжка выбраных твораў і эпістэлярыю Васіля Гадулькі «Па-над сцэжкай лёсу», прыўрочаная да 70-годдзя гэтага таленавітага паэта з-пад Жабінкі. Нялітасцівы, трагічны лёс паэта (1946–1993), як і яго творчы набытак, дзякуючы неаб'якавым людзям выявіўся толькі пасля яго нечаканай і загадкавай смерці. Адна з такіх асобаў — паэтка з Гарадзеншчыны Галіна Самойла. Іх меладраматычнае ліставанне, змешчанае ў кніжцы, а таксама псіхалагічныя і філасофскія калізій жыцця Гадулькі яна і спрабуе патлумачыць у гэтых суб'ектыўных развагах.

Я бачыла Васіля толькі на семінары маладых твораў у «Іслачы». Мы з ім амаль не гутарылі, проста прысутнічалі побач на занятках, дзе разбіралі творчасць кожнага ўдзельніка семінара, чыталі свае вершы і слухалі вершы іншых. З намі пастаянна былі Рыгор Барадулін і Яўген Міклашэўскі. Прыязджалі Ніл Гілевіч, Яўгенія Янішчыц. Сяргей Грахоўскі, Іван Навуменка тады адпачывалі ў Доме творчасці. Астатніх не памятаю. Васіль Гадулька быў увесь час разам з Васілём Сахарчуком. У самых канцы семінара ўсе пачалі абменьвацца адрасамі. Вось тады мы з Васілём і далі свае адрасы адзін аднаму, як і ўсім іншым удзельнікам сустрэчы. Першым напісаў ён, я яму адказала... Думаю, таму, што мы вызначылі адзін аднаго па творчасці. На маю душу з усіх тады пачутых леглі яго вершы, на яго душу — мае. Аб чым гэта гаворыць? Аб тым, што мы падобныя...

Я ведаю пра Васіля Гадульку тое ж, што цяпер ведаюць усе, хто прачытаў наша ліставанне і папярэдняю кнігу «Голас», выдадзеную Леанідам Галубовічам, дзе змешчаны ўспаміны пра Васіля Гадульку ягонага сябра Васіля Сахарчука і нешматлікіх пісьменнікаў, якія з ім сустрэліся. Падрабязнасцей ягонага дзяцінства, юнацтва, дарослага жыцця не ведаю.

Што наконт характару, то Васіль быў сарамлівым чалавекам, нясмелым. Сарамлівасць — гэта фактычна сацыяфобія, якая можа мець розныя ступені праяўлення. Я ведаю свой узровень сацыяфобіі, узровень Васіля я не ведаю, але што яна ў яго была — гэта факт. Тэмперамент у нас меланхолічны: мяккасць, чуллівасць, самотнасць, нерашучасць, няўпэўненасць, разгубленасць у нязвычайнай сі-

туацыі. Людзям меланхолічнага тэмпераменту, тым больш сарамлівым, супрацьпаказана працаваць з людзьмі. А мы выбралі прафесію настаўнікаў... Я магла б працаваць настаўніцай у базавай вясковай школе, дзе маленькія класы, але ж я паехала жыць у горад... Васіль мог бы быць цудоўным перакладчыкам, але ж не навідавоку, не непасрэдна ў зносінах з замежнымі гасцямі, а, напрыклад, перакладаючы мастацкую ці тэхнічную літаратуру для распаўсюджвання, для друку. Такім чынам, мы дрэнна ведалі сябе і свае магчымасці, калі выбралі прафесію.

Мужчын-меланхолікаў рэдка кахаюць жанчыны, таму што жанчына ўсё ж хоча мець мужа-абаронцу, апору сям'і. Уявіць сабе сям'ю з Васілём Гадулькам я нават не спрабавала: і я нічога не магу, і ён нічога не змог аж да сарака гадоў. Як жыць? Трэба ж змагацца, а хто гэта будзе рабіць, калі мы абое не можам? Мы з ім былі ідэальнымі сябрамі з поўным узаемаразуменнем, і на сённяшні дзень, калі для мяне ўжо не важна мае месца сярод людзей, а важна мець побач роднага чалавека, які мяне разумее, я выбрала б, безумоўна, Васіля Гадульку. Але каханне да аднаго мужчыны (без сяброўства) і сяброўства з другім (без кахання) мая доля дала мне адначасова. І я зрабіла той выбар, які падаваўся мне больш правільным на той час, я пайшла туды, куды мяне тады паклікала сэрца. Зрэшты, і тое, і тое было няпоўным, аднабаковым...

З боку Васіля Гадулькі было да мяне і каханне, і сяброўства, я разумю гэта цяпер і разумела тады. Не магу пагадзіцца, што гэтае каханне было ягоным няшчасцем, чарговым жыццёвым «няшанцам», як гэта рас-

цэньваюць людзі, якія пішуць пра ягоны лёс. Быць здольным на такое каханне, перажыць яго, нават безадказнае, гэта само па сабе ўжо вялікае шчасце, бо яго амаль не бывае на зямлі. У мяне вось, як я ўжо сказала, такога адзінага кахання не было — яно расплавінілася... Таленавітыя людзі нерэалізаваныя ў жыцці пачуцці заўсёды рэалізуюць у творчасці. Я ўпэўнена, што менавіта ў стане закаханасці (да мяне ды іншых жанчын) Васіль напісаў шмат высокіх па гучанні вершаў. Такім чынам, і ў гэтым плане каханне было шчасцем, а не бядою.

Хоць я і напісала Васілю ў адным са сваіх лістоў, што не розніца ў нашых узростах паўплывала на мой выбар, але цяпер я думаю, што раз'яднаў нас усё ж такі ўзрост, які ляжаў паміж намі, і звязаныя з ім жыццёвы вопыт і сістэма каштоўнасцяў кожнага з нас. У свае дваццаць пяць я абсалютна не ведала, што такое адзінота, беднасць, незразуметасць, безабароннасць. Маёй праблемай была толькі мая сарамлівасць, ва ўсім астатнім я была шчаслівая. Калі Васіль пісаў мне, яму было сорок. І я саракагадовая, перажыўшы многае з таго, што папярэдне перажыў Васіль, была ўжо цалкам, сэрцам і розумам, з Васілём Гадулькам, але Васіля тады ўжо не было на свеце.

Дарэчы, жанчын-меланхолікаў таксама не вельмі кахаюць, бо мужчыны не любяць павышанай эмацыянальнасці, трывожнасці, плаксінасці, якія ўласцівы такім жанчынам. Суцяшаць, суперажываць — гэта не мужчынскі занятак, гэта ім надакучвае. Таму і мае каханне не збылося... Шквал маіх эмоцый мог бы вытрымаць хіба што толькі Васіль Гадулька...

Сарамлівыя людзі звычайна такія нараджаюцца. Я думаю, што Васілёву праблему ў яго сялянскай вясковай сям'і не лічылі праблемай і ніяк ёю не займаліся ні бацькі, ні настаўнікі. Таму сваю праблему Васіль цалкам прынёс у дарослае жыццё. Людзі вельмі добра, на ўзроўні падсвядомасці, адчуваюць, з кім маюць справу: з дужым псіхалагічна чалавекам ці са слабым. І хоць праз хрысціянскую рэлігію ў нашым грамадстве прапагандуюць для людзей-вернікаў ідэю любові, на самай справе наш свет пабудаваны на кульце сілы. Нездарма існуе пагаворка ў народзе: «Правы той, у каго болей правоў». Сіла чалавека грунтуецца на моцным тэмпераменце, на характары цвёрдым і на месцы ў грамадскай іерархіі, якое ён здолеў заняць. Людзі слабага тэмпераменту і характару не канкурэнтаздольныя ў барацьбе за такое месца.

Талант паэта не ў лік. На сённяшні час няма сапраўдных крытэрыяў, па якіх можна было б выявіць, вартае штосьці напісаць паэт ці не. Таму ў паэзіі ацэньваюць часцей за ўсё асобу паэта (моцную і камусьці цікавую), а не сам талент (які можна аб'ектыўна ацаніць, калі абстрагавацца ад асобы).

Васілю лёс падарыў аднаго сябра Васіля Сахарчука, які талент Гадулькі ацаніў вышэй, чым свой (на што здольныя толькі сапраўдныя сябры) і шмат публікаваў яго вершаў у раённай газеце. Ён жа, наколькі мне вядома, выцягнуў Васіля Гадульку ў свет, на рэспубліканскі семінар маладых літаратараў. Васіль Сахарчук зрабіў усё, што мог, каб рупапіс кнігі Васіля Гадулькі трапіў у сталічныя перыёдыкі і выдавецтва. Астатняе ад яго ўжо не залежала. У тым, што творчасць Васіля Гадулькі засталася на зямлі пасля смерці аўтара, вялікая заслуга Васіля Сахарчука, на маю думку. Бо, калі б яго не было ў жыцці Васіля Гадулькі, то ці захоўваў бы апошні наогул свае вершы і ці напісаў бы ён іх так шмат? Усё ж такі для творцы вельмі важна, каб быў на ягоныя творы водгук. Васіль Сахарчук, як я разумю, захаваў архіў Васіля Гадулькі, які пасля смерці Васіля Сахарчука трапіў да Леаніда Галубовіча.

Такім чынам, я зноў буду спрачацца з тымі, хто лёс Васіля Гадулькі называе суцэльным «няшанцам», як гэта вызначыў, дарэчы, і ён сам. У сяброўстве, хай сабе і адзіным, ён быў шчаслівым чалавекам.

Пасля семінара Васіля Гадульку прызналі таленавітым і ў Мінску — і даволі часта публікавалі ў «ЛіМе». Але ж пра выданне ўласнай кніжкі не мог парупіцца з-за свайго характару. За яго зноў клапаціўся той жа Васіль Сахарчук, значна больш упэўнены ў сабе і мужны чалавек, аднак вынікаў і ад яго клопатаў не было.

Беларусы — народ даволі эгаістычны, бо найперш кожны думае пра сябе, псіхалагічна нашы людзі вельмі адасоблены

адзін ад аднаго, жывуць кланамі, дапамагаюць бліжняму найчасцей у тых выпадках, калі бліжні папярэдне ўжо дапамог або калі ёсць спадзяванне, што дапаможа ў будучым... Беларусы талентныя і мяккія да іншаземцаў, а ўнутры краіны гэта даволі прагматычны народ, заглыблены ў матэрыяльны каштоўнасці больш, чым у духоўныя. Статус у грамадстве і матэрыяльны дабрабыт — вось крытэрыі паспяховасці чалавека для беларуса. Крыўдна, што і ў літаратурным свеце крытэрыі прыкладна такія ж.

Васіль Гадулька вучыўся заўсёды толькі на выдатна, быў разумны ва ўсіх адносінах, меў відавочны талент... Сам жа сцвердзіць сябе не мог з-за сарамлівасці. Хай бы ж людзі пра яго падумалі, напрыклад, тады, калі выключалі яго з інстытута замежных моваў: «А дзе будзе працаваць гэты юнак з яго здольнасцямі?» Выключылі і больш не пацікавіліся хлопцам...

А пасля, калі ўжо ў сталым узросце прызналі яго талент, чаму ён заставаўся паляводам? Была ж раённая газета побач, бібліятэка... І няўжо нідзе не былі патрэбныя перакладчыкі? Там жа ад Жабінкі і Брэст недалёка. Нікуды ж яго не запрасілі на працу... можа, ужо з-за п'янікі, з-за дрэннай рэпутацыі. Але ж і гэта магло б выправіцца, калі б чалавеку далі шанец. Таму ён застаўся адзін і ішоў па жыцці сваім адзіночым шляхам. Так і дажыў да поўнага расчаравання ў жыцці і перастаў за жыццё змагацца: «І страшна памерці, і жыць невыносна...»

Васіль Гадулька меў слабы тэмперамент, але гэта не значыць, што ён быў унутрана слабым чалавекам. Ягоная сіла была ў тым, каб заставацца сабою насуперак усяму, захоўваючы свае каштоўнасці, свой талент і розум, нават калі яны і не былі асабліва запатрабаванымі.

Ён захаваў гэта ўсё, і людзі, нарэшце, звярнулі на яго ўвагу: пасля смерці, тады, калі ўжо не важныя ні статус, ні тэмперамент, ні сіла, ні слабасць.

У сваім цяперашнім узросце я стала разумнейшай, смялейшай, дабрэйшай, чым была ў маладосці, але выправіць лёс ужо немагчыма...

Калі гаворыць пра Васіля Гадульку, то ён цяпер дастаткова доўга, змагаўся са сваёй самотай, не азлабляўся на жыццё і людзей. Быў мяккім і добрым, інтэлігентным да апошняга дня (што відаць з усіх яго лістоў да мяне). Бог даў яму застацца на зямлі ў ягонай творчасці, якая свеціцца дабрыйні і пяшчотай, якая ўражае крыштальнай чысцінёй. Магчыма, ён прыходзіў у свет, каб навучыць нас быць дабрэйшымі адзін да аднаго, свечасова заўважаць таленавітых людзей і ганарыцца імі падчас іх жыцця, а не пасля іх смерці...

Мы павінны навучыцца гэтаму, калі хочам заставацца на зямлі беларусамі.

Галіна Самойла

ПРЭМІІ

Пулітцэраўская прэмія-2016

Сталі вядомы лаўрэаты Пулітцэраўскай прэміі за 2016 год. Цырымонія ўзнагароджання – юбілейная (прэмію ўручаюць з 1917 года).

Лепшым мастацкім творам быў названы раман «Сімпацызуючыя» – дэбютная праца пісьменніка В'ет Тэна Нгуена, ураджэнца В'єтнама, які вырас у ЗША. Гэта шматпланавы і глыбокі раман пра чалавека, у якога змагаюцца палітычныя перакананні і індывідуальныя сімпатыі. Падзеі адбываюцца на фоне вайны ў В'єтнаме.

Лепшым творам нон-фікшн прызнана кніга «Чорныя сцягі. Узыходжанне ІДЗІЛ» Джоб Уорыка пра зараджэнне экстрэмісцкай групы ў Ісламскай дзяржаве.

Лепшым паэтычным зборнікам стала кніга амерыканскага паэта армянскага паходжання Петэра Балакяна «Азоны дзённік», прысвечаная генацыду армян.

«Жыццё серфінгіста» Уільяма Фінегана журы назвала лепшай біяграфіяй, а прыз за гістарычнае даследаванне атрымаў Т. Дж. Стайлс за кнігу «Выпрабаванне Кастэра: жыццё на мяжы новай Амерыкі».

Прэмія імя Андэрсана

На Дзіцячым кніжным кірмашы ў Балоні вызначылі лаўрэатаў прэміі імя Г. К. Андэрсана.

Прэмія прысуджаецца кожныя два гады ў дзень нараджэння сусветна вядомага казачніка і Міжнародны дзень дзіцячай кнігі. Адно прэмію – ілюстратару, другую – аўтару за ўсю яго спадчыну і ўклад у дзіцячую літаратуру.

Лаўрэатамі прэміі былі Морыс Сендак, Роберт Інгпен, Квенцін Блэйк, Вольф Эльбрух, Астрыд Ліндгрэн, Сельма Лагерлёф, Джані Радары, Туве Янсан, Крысціна Нестлінгер і іншыя.

Сёлета прэмію ў галіне ілюстрацыі атрымала Ротрайт Сюзана Бернер, нямецкая мастачка, вядомая сваімі «Порамі года». Яе «кніжкі для разглядвання» ў асноўным апавядаюць пра знаёмую дзіцяці паўсядзённую рэальнасць мовай малюнку і дораць адчуванне «пазнавання» ўласных досведаў і адкрыцця чужых. Другім лаўрэатам прэміі Андэрсана стаў кітайскі аўтар Као Венксуан, аўтар раманаў, апавяданняў і кніг-маляванак. На жаль, многія яго тэксты пакуль не перакладлі нават на англійскую, але прэмія можа спрыяць гэтаму.

«Букмоль»

Прэмія імя Льва Копелева

Уладзімір Вайновіч уганараваны прэміяй імя Льва Копелева. Цырымонія ўручэння адбылася ў Кельне 22 траўня.

Як адзначана ў паведамленні Форуму імя Льва Копелева (Lew Koplew Forum e.V.), прэміяй адзначаецца творчы шлях Вайновіча, яго выдатная літаратура, а таксама грамадзянская мужнасць, чалавечнасць і праўдзівасць.

Прэмія імя Льва Копелева за мір і правы чалавека ўручаецца з 2001 года і не мае грашовай ўзнагароды. У 2015 годзе ёй былі адзначаны прадстаўнікі грамадзянскай супольнасці Расіі і Украіны: украінская спявачка Руслана і яе суайчыннік, праваабаронца і змагар з карупцыяй Яўгеній Захараў, а таксама легендарны расійскі рок-музыкант Андрэй Макарэвіч і культавы дзіцячы пісьменнік Эдуард Успенскі.

Руская прэмія

26 красавіка ў Маскве адбылася XI цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў міжнароднага літаратурнага конкурсу «Руская прэмія» за 2015 год.

Пераможцамі сталі восем пісьменнікаў з шасці краін свету: паэты Ірына Еўса (Украіна), Каця Каповіч (ЗША), Данііл Чконія (Нямеччына), празаікі Аляксандр Гадоль і Андрэй Хомчанка (Украіна), Алена Бачарышвілі (Канада), Алена Макарава (Ізраіль), Раман Кажухараў (Малдова).

Спецыяльным прызам і дыпламам аргкамітэта і журы конкурсу «За ўклад у зберажэнне і развіццё традыцый рускай культуры за межамі Расійскай Федэрацыі» уганараваны паэт, перакладчык і выдавец з Эстоніі Ігар Коцюх – «за плённую творчую і перакладчыцкую дзейнасць, якая падтрымлівае рускамоўных паэтаў Эстоніі».

ng.ru

Біблію просяць забараніць?

Біблія ўвайшла ў спіс з 10 кніг, якія часцей за ўсё просяць выключыць з публічнага доступу ў ЗША. Спіс склала Амерыканская бібліятэчная асацыяцыя, адно з падраздзяленняў якой атрымлівае запыты з бібліятэк, школ і СМІ аб забароне выданняў.

Біблія «патрапіла» на шостую прыступку рэйтыngu за «распаўсюджванне рэлігійных поглядаў».

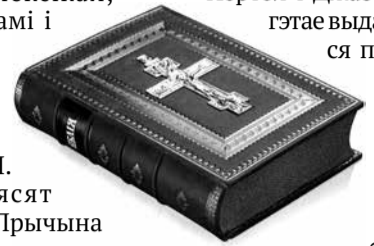
Узначаліла згаданы спіс кніга Джона Грына «У пошуках Аляскі» з непрыстойнай лексікай, «адкрытымі» сцэнамі і неадпаведнасцю з'яўленай узроставай катэгорыі чытачоў.

Другое месца «заяў» раман Э. Л. Джэймс «Пяцьдзесят адценняў шэрага». Прычына таго — вялікая колькасць сэксуальных сцэн. Насцярожанасць грамадзян таксама выклікалі дрэнная якасць тэксту і тое, што «група падлеткаў захаца гэта паспрабаваць».

Замыкае тройку лідэраў кніга «Мяне завуць Джэз» Джэсікі Хертэл і Джэз Джэнінгс. На гэтае выданне скардзіліся праз згадванне гомасэксуальнасці і распаўсюджванне рэлігійных поглядаў.

Амерыканская бібліятэчная асацыяцыя патлумачыла, што спіс кніг і скаргаў на іх публікуе як пратэст супраць цензуры.

Дар'я Кучарэнка

Выданне твораў Шэкспіра 1623 года

«Першае Фоліо» – назва, якой часта пазначаюць першы зборнік п'ес Уільяма Шэкспіра. Кніга выйшла ў 1623 годзе накладам 750 асобнікаў.

Да гэтага часу захавалася толькі траціна з іх. Асобнік выдання нядаўна знайшлі на шатландскім востраве Б'ют.

У кнігу ўвайшлі 36 п'ес, сярод якіх «Дванаццатая ноч», «Макбет», «Юлій Цэзар», «Рамэа і Джульета», «Гамлет» і іншыя. На першай старонцы кнігі ёсць партрэт Шэкспіра, створаны вядомым гравёрам Марцінам Друшаўтам.

Знайшла выданне прафесар-шэкспіравед Оксфардскага ўніверсітэта Эма Сміт. Кніга захоўвалася ў бібліятэцы маэнтка Mount Stuart House больш за

стагоддзе. Уладальнікам асобніка быў рэдактар Ісак Рьд, які ў XVIII ст. працаваў у Лондане. Лісты Рьда сведчаць аб тым, што ён набыў «Першае Фоліо» ў 1786 годзе, а ў 1807-м, пасля смерці ўладальніка, кніга была прададзеная за 38 фунтаў стэрлінгаў (53 даляры ЗША). Пасля таго доўгі час не было ніякіх згадак пра выданне — да таго моманту, калі ў архівах бібліятэкі яго і знайшла Эма Сміт. Знойдзенае выданне з'яўляецца незвычайным: яно пераплецена ў тры тамы і мае вялікую колькасць чыстых старонак, якія, магчыма, павінны былі выкарыстоўвацца для ілюстрацый.

Сімвалічна, што зборнік знайшлі напярэдадні 400-годдзя з дня смерці драматурга, якое адзначалася напрыканцы красавіка.

ВВС

Леся Украінка і кампутарная гульня

У ЗША рыхтуюць кампутарную гульню па матывах драмы-фееры «Лясная песня». Стварае яе каманда грамадзянаў ЗША, у складзе якіх ёсць і ўкраінец — адэсіт Дзмітрый Вяроўка.

Гульня з'явіцца ў масавым продажы праз паўтара гады. У ёй ужо ёсць Лукаш, яго маці, Той, што ў скале сядзіць і дамавік. Кожны з персанажаў будзе мець сваю ролю, місію і нават мову. А ўсе героі гульні гаварыць па-ўкраінску.

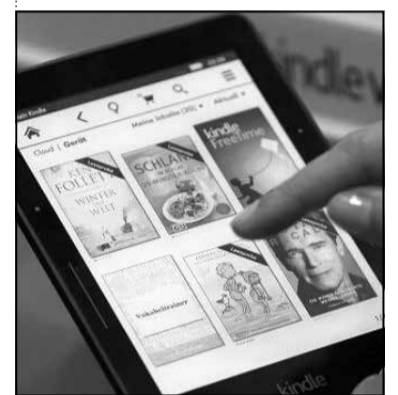
Саўндтрэк для гульні піша група «ДахаБраха». «Мы ўсе разам пайшлі на канцэрт «ДахаБраха» ў Сіэтле. І нас проста знесла ад такога дзіўнага спалучэння традыцыйнай музыкі і сучаснага гуку. Мы сустрэліся з групай, і яны загарэліся гэтай ідэяй, абяцаюць зрабіць нешта незвычайнае», — кажа Дз. Вяроўка. Сам ён мастак і аніматар,

якога амерыканскія геймеры ўжо палюбілі за гульню «Ніколі не самотны». За два гады яна прынесла шматмільённыя продажы. Дз. Вяроўка ўгаворвалі стварыць наступную гульню пра жыхароў Гаваіў, але ён замест гэтага ўзяўся маляваць «Лясную песню».

Каб стваральнікі праграмы лепш разумелі рэаліі і побыт персанажаў гульні, Дз. Вяроўка арганізаваў калегам паездку на Валын. «Мы паехалі на Заходнюю Украіну, і вось уявіце, мы сядзім пасярод глухой вёскі, мясцовыя падрыхтавалі для нас вячэру. Мы разам елі і слухалі ад іх старажытныя казкі. І ўкраінцы тлумачылі нам, чаму персанажы «Песні» дзейнічалі так, а не інакш», — распавёў аўтар гульні Шон Веске.

«Лясная песня» шукае сяброў-прыхільнікаў — перш за ўсё навукоўцаў, этнографію і літаратуразнаўцаў, якія гавораць на англійскай і гатовыя дапамагчы ўдасканаліць праект ды распавесці свету пра Украіну.

TCH, Zaxid.net

Новая кітайская папера

Кітайскія спецыялісты распрацавалі электронную паперу з графена.

Унедалёкай будучыні гэтае вынаходніцтва можа прывесці да рэвалюцыі ў вытворчасці дысплеяў для электронных прыладаў, у тым ліку смартфонаў і электронных кніг. Па словах кітайскіх распрацоўнікаў, новы матэрыял будзе самым лёгкім і трывалым сярод іншых.

Таўшчыня «паперы» складае ўсяго 0,335 нм, таму яна з'яўляецца ідэальнай для стварэння гнуткіх дысплеяў (але пры неабходнасці экран можа быць і цвёрдым). Графенавая электронная папера адначасова праводзіць электрычны ток і цяпло.

Сабекошт графенавай паперы не надта высокі, бо яе робяць з вугляроду. Традыцыйны чыгар-рыдэр (іх экран) вырабляюць з выкарыстаннем індый. Індый досыць дарогі, таму і электронныя кнігі, адпаведна, нятанныя.

Акрамя таго, на аснове графена можна ствараць і сэнсарны дысплей для тэлефонаў. У гэтым выпадку яго пакрываюць пластыкам, а не шклом, што, зноў-такі, робіць вытворчасць таннейшай. Смартфоны з экранам такога тыпу можна рабіць складанымі і вельмі тонкімі. І разбіць графенавы дысплей не проста.

Электронная папера новага тыпу паступіць у вытворчасць ужо сёлета.

econet.ru